

„Voga” afluxului lexical de origine anglo-americană: adaptare vs. laxism

Constantin MANEA
Maria-Camelia MANEA

1. Norma lexicală a limbii este studiată, analizată și consemnată de specialiștii din domeniu pornind de la legile de bază ale funcționării și evoluției lingvistice, precum și de la un corpus de observații și remarci de natură statistică, ca și de la recurența funcțională; între aceste legități, mecanisme și regularități analogia ocupă un loc de seamă. Stabilirea unor reguli pare să fie o activitate absolut esențială pentru conturarea clară a însuși sistemului funcțional al unei limbi, lucru prin care se pot evita stângăciile și ambiguitatea în procesul comunicării umane.

Pe de altă parte, laxismul total și nejustificat nu ar trebui încurajat, la fel cum specialiștii în domeniul limbii nu trebuie să se transforme într-un „complet de judecată” autoritar, dictatorial, care să decidă asupra unor norme de tip „purist”, ce ar contraveni violent dezvoltării libere, „naturale” a limbii vii. În cadrul acestui efort complex, sistemului de învățământ și educațional îi revine sarcina de a asigura un cadru coerent, bine organizat, care să fie perceput ca un proces încheiat, selectiv și atent gradat, având ca rezultat pregătirea lingvistică și comunicațională corespunzătoare a tinerei generații (dar și a unui segment social și profesional mai larg al societății noastre), în acord cu cerințele limbii literare standard.

Deși se pare că, în limba română contemporană, există un curent ilustrat de „falșii profeți” într-ale lingvisticii, care agită sperietoarea folosirii curente a neologismelor de origine anglo-americană (sau, așa cum spun unii, a abuzului de anglicisme), orientarea „puristă” nu s-a încheiat totuși într-o tradiție – și în nici un caz fenomenul nu este de dată atât de îndelungată ca de pildă în Franța, unde s-au creat organisme de tip academic pentru a zăgăzui așa-numitele excese lexicale, barbarismele și folosirea inutilă a unor neologisme – lucru cu totul de înțeles dacă ne gândim la tradiția normativă inspirată și condusă, în acea zonă culturală, de Academia Franceză. În zilele noastre, numărul celor care încearcă să atragă atenția opiniei publice asupra așa-zisei invadări a limbii române de către „barbarismele” sus-menționate nu este în nici un caz de neluat în seamă.

Principalele acuze pe care astfel de lingviști (sau... ne-lingviști) le aduc acestui aflux lexical pletoric sunt: (1) aceea că astfel de termeni sunt în cea mai mare parte relativ inutili, urmând o simplă „modă” / „vogă”; (2) aceea că ei nu corespund profilului lexical-morfematic al limbii noastre, „sluțind-o” și „sufocând-o”; (3) aceea că ei ar reprezenta, în ultimă instanță, o expresie a „imperialismului lingvistic”. Această atitudine mai degrabă *ex-cathedra* – deși aflată foarte aproape de xenofobia/ șovinismul lingvistic(ă) – este criticabilă în multe privințe. Desigur că ar fi foarte greu să tratăm, în mod sistematic și cuprinzător, atât de multe chestiuni particulare (dintre care majoritatea se bucură de prestigiul unei fundamentări teoretice și practice serioase) într-un simplu

articol – și absolut imposibil într-o scurtă comunicare precum cea de față. Totuși, câteva remarci lexicologice, concretizate și ilustrate cu ajutorul celui mai reprezentativ corpus de citate din presa românească actuală pe care l-am putut utiliza, ar fi, suntem convinși, oportune pentru a demonstra faptul că, pe de o parte, „voga” vocabularului anglizant este în toi, iar, pe de altă parte, că orice criterii de tip estetic (sau etic) folosite în condamnarea acestor „barbarisme” sunt, nu numai cu totul și cu totul (și în mod manifest) extralingvistice, dar (ori, poate, mai ales) extrem de lipsite de substanță – și în consecință eventuala lor influență în direcționarea sorții vocabularului românesc e greu să se materializeze, chiar dacă s-ar forma un curent imens în această privință. Este inutil să adăugăm că, în mod asemănător, criteriile de ordin etic și chiar politic invocate în anumite contexte (ultimul criteriu fiind exprimat de populara apreciere că, actualmente, limba română este „colonizată” din punct de vedere lingvistic) sunt nu mai puțin subiective, iar influența pe care ele ar fi capabile s-o exercite nu ar putea fi decât oarecum paradoxală și aleatorie, fiind contracarată în principal de realitatea economică și socială, având drept vârf de lance mass-media și sectoarele aflate în legătură cu mediul de afaceri și comercial. De fapt, aceste împrumuturi lexicale aparțin în mod clar sferei influenței culturale, indiferent de domeniile referențiale pe care se întâmplă să le ilustreze.

Gama obiecțiunilor obișnuite aduse oricărei influențe lexicale – văzute ca un corpus de entități „străine” – este foarte întinsă, ele contrazicând uneori însăși ideea de schimbare lexicală continuă, lină și insesizabilă: „E greu de spus dacă acest tip de critică poate opri o schimbare de sens sau de uz. Istoria limbii arată cum mii de cuvinte și-au modificat sensul în cursul timpului sau au adăugat noi sensuri” (David Crystal, *The English Language*, London, Penguin Books, 1988, p. 40); și, mai departe: „Se fac obiecțiuni numai la cuvintele care se află în plin proces de schimbare. De pildă, mulți se plâng că nu mai pot folosi [în limba engleză] termenul *gay*, acum când s-a adăugat înțelesul de „homosexual” sensului anterior de „vesel”. (...) Cea mai dură judecată care poate fi făcută în legătură cu o exprimare este s-o numești *clișeu*” (Crystal, *op. cit.*, p. 41). Pe de altă parte, dialectica schimbării, opusă consecvenței de tip normativ, este cât se poate de nimerit exprimată de considerații avizate precum: „Sigur că există necesitatea de a veghea atent asupra felului în care folosim cuvintele, ca și a modului în care ele sunt folosite de alții. Dacă ceea ce spunem sau scriem este lipsit de claritate, ambiguu sau neinteligibil, nu ne facem nici un serviciu nici nouă, nici ascultătorilor/cititorilor noștri. Dar supravegherea critică a uzului curent nu este același lucru cu a te opune orbește tuturor cuvintelor și sensurilor noi, ca de pildă a obiecta din principiu la toate cuvintele noi terminate în *-ize* (una dintre nemulțumirile cele mai răspândite legate de vocabular apărute în scrisorile către BBC)” (Crystal, *op. cit.*, p. 41). O remarcă similară se poate aplica, fără nici o îndoială, la termenii românești neologici / mai recentți (dintre care unii nu sunt nici măcar înregistrați de dicționarele mai noi ale limbii), cum ar fi *a containeriza*, *a indigeniza*, *a delocaliza*, *a relocaliza*, *a perpendiculariza*, *a securiza*, *a manageriza*, *a tehniciza*. În mod asemănător, modelul furnizat de formații precum *a chimiza*, *a motoriza*, *a preambala*, *a concluziona*, *a legisla* etc. ar putea (teoretic, cel puțin) să ducă, prin analogie, la termeni ca: **a deciziona*, **a betoniza*, **a conciziona*, **a farmaciza*, **a filetiza*, **a portuariza*, **a motoretiza* etc. Cine știe?...

Dacă ideea însăși de schimbare sună firesc și legitim – ca manifestare de prim ordin a evoluției limbii, calea cea mai bună de înprospătare, de îmbogățire, de diversificare și de nuanțare a lexicului – critica obstinată și excesiv de severă referitoare la noile sensuri ale unui anumit cuvânt, bazată exclusiv pe etimologia (strictă) și / sau istoria / evoluția acestuia, frizează așa-numita *eroare etimologică*: sensul mai vechi / anterior este considerat (singurul) „corect”, întrucât el este cel care se bucură de așa-zisa autoritate a originalului ori a atestării originare; prin urmare, acest înțeles a fost „clasicizat”, spre deosebire de părerile – și uzul – „profanilor” contemporani, care ignoră cu seninătate nuanțele semantice stricte implicate de traseul etimologic pe care e posibil ca sensul cuvintelor respective să-l fi urmat până în zilele noastre. În realitate, multe dintre aceste nuanțe semantice reprezintă simple subtilități de sens sau trimit la „anecdote etimologice” adesea întortocheate și obscure – și, în orice caz, total inaccesibile nespecialistului! Exemple notabile (și notorii) de astfel de termeni în limba engleză sunt: *to decimate, to dilapidate, capricious, history, notorious, pretty, meat, silly, churl, villain, naughty, nice*, ca să nu mai pomenim împrumuturi lexicale grecești și latinești cum ar fi *animal, apathy, aspect, asteroid, astrology, bathos, bilious, complexion, disaster, distemper, element, essence, humours, jovial, lunatic, melancholy, mercurial, natural, passion, passive, pathos, patient, phlegmatic, quality, quantity, quiddity, quintessence, sanguine, saturnine, science, spirit* (ca și termenii înrudiți *spirited, high-spirited, low-spirited*), *stoical, stoicism, sycophant, temperament, vital* etc. La drept vorbind, fiecare dintre cuvintele mai sus citate pune probleme serioase de etimologie (nu numai diletantului), probleme care, uneori, ar fi demne de întriga romanelor polițiste – nu mai puțin decât cuvinte și expresii românești ca *a dezmierda, a desfăta, prost, ștrengar, balamuc, a da sf(o)ară în țară*.

Așadar, itemurile lexicale ale unui idiom natural nu sunt niciodată statice, fiind remodelate încontinuu, atât în ceea ce privește funcția, cât și valoarea semantică propriu-zisă: ele „se schimbă încetul cu încetul, modelate de curgerea nevăzută și impersonală care este viața limbii” (Edward Sapir, *Language. An Introduction to the Study of Speech*, New York, Harcourt, Brace, 1949, p. 171). Aceste modificări sunt inerente, iar uzul poate atribui unor termeni conotații (sau colocații) diferite de acelea obișnuite pentru generația noastră sau pentru predecesorii noștri imediați; dacă unele dintre aceste noi sensuri sunt sporadice sau efemere, atunci când acoperă o necesitate de desemnare sau când ajung să aibă uz general – adică sunt cunoscute de practic orice vorbitor din aria lingvistică în cauză – ele devin „reguli” sau „noi achiziții” ale limbii respective. Creația și inovația lexicală se manifestă prin făurirea de noi cuvinte și înțelesuri, de noi paradigme, de termeni și expresii obținute analogic, ele putând să ajungă chiar până la crearea deliberată (sau conștientă) de cuvinte noi. Prin urmare, concluzia trebuie / ar trebui să fie ușor de tras pentru oricine: „Absurditatea argumentației [pur etimologice] ar trebui să fie patentă. Dacă ne extragem argumentele doar din etimologie, nu vom ști niciodată ce înseamnă un cuvânt „cu adevărat”. Ce va fi însemnat un cuvânt într-un anumit moment din istoria sa nu are relevanță pentru perioadele ulterioare. E fascinant să descoperim schimbările de sens care au avut loc, dar acest lucru n-ar trebui să ne îndemne să condamnăm sensurile noi și să menținem în viață, în mod artificial, sensuri vechi. Etimologia nu este niciodată un ghid adevărat

întru cât privește înțelesul. Să crezi contrariul ar însemna să te faci vinovat de „eroarea etimologică”¹ (Crystal, *op. cit.*, p. 42-43).

În încheierea acestei secțiuni, putem afirma că, de regulă, neologismele își dovedesc utilitatea în procesul evoluției lexicale în pofida voinței subiective a unui grup anume sau a altuia din interiorul masei de subiecți vorbitori (fie că ei sunt sau nu experți în domeniul limbii). Întocmai cum verbul *a vizita* a reușit să înlocuiască mai vechiul termen *a cerceta* (în colocația *a cerceta pe cei bolnavi*), iar serii sinonimice (care implică un termen mai vechi în limba română și un item neologic) precum cele de mai jos pot primi ilustrări abundente (substantive: *amănunt* – *detaliu*, *biruință* – *victorie*, *ceas* – *oră*, *chemare* – *apel*, *cinste* – *onestitate*, *cutremur* – *seism*, *dovadă* – *argument*, *graniță* – *frontieră*, *greșeală* – *eroare*, *iad* – *infern*, *jertfă* – *sacrificiu*, *maț* – *intestin*, *nădejde* – *speranță*, *noroc* – *șansă*, *păreră* – *opinie*, *pizmă* – *invidie*, *prilej* – *ocazie*, *soartă* – *destin*, *sfetnic* – *consilier*, *taină* – *mister*, *ucigaș* – *asasin*, *vârșă* – *etate*; adjective: *adânc* – *profund*, *asemănător* – *similar*, *ceresc* – *celest*, *divin*, *dușmănos* – *ostil*, *fățarnic* – *ipocrit*, *folositor* – *util*, *însemnat* – *important*, *mlădios* – *flexibil*, *molipsitor* – *contagios*, *nevinovat* – *inocent*, *nesigur* – *incert*, *obraznic* – *insolent*, *pământesc* – *terestru*, *teluric*, *primejdios* – *periculos*, *ușor* – *facil*, *veșnic* – *etern*, *vremelnic* – *temporar*, *zadarnic* – *inutil*; verbe: *asupra* – *exploata*, *opră*, *bănu* – *suspecta*, *cere* – *solicita*, *dezvinovăți* – *disculpa*, *făgădu* – *promite*, *hotăr* – *decide*, *întări* – *consolida*, *linguși* – *adula*, *muri* – *deceda*, *oglin* – *reflecta*, *opri* – *sista*, *osândi* – *condamna*, *pedepsi* – *sanționa*, *scoate* – *extrage*, *stârpi* – *extirpa*, *șovăi* – *ezita*, *tăgădu* – *nega*, *umfla* – *inflama*, *zâmbi* – *surîde*), la fel cuvinte englezești precum *marketing* și *computer* au izbutit să pătrundă în lexicul românei contemporane ca elemente utile – ba, mai mult decât necesare, indispensabile. Iată, spre confirmare, o observație pe care o făcea marele lingvist român Alexandru Graur în studiul său din 1937 *Neologismele* (București, M.O., Imprimeria Națională, p. 14): „Orice țaran cunoaște pe *funcție*, *imediat*, *administrație*, dar foarte puțini știu ce e *dregătorie*, *nemijlocit*, *oblăduire*. În fond, ori în ce sens am schimba noi vocabularul, țaranii tot în urma noastră vor fi și tot după noi se vor lua. Dacă reintroducem termenii slavi dinainte de Matei Basarab, oamenii inculți vor fi întârziați față de aceștia, pe care îi vor considera tot așa de noi ca și pe cele mai apusene neologisme.”

2. Un termen poate fi împrumutat / preluat de o anumită limbă, dar urmările împrumutului pot diferi în mod foarte consistent: termenul poate fi păstrat, bucurându-se de o circulație mai mult sau mai puțin intensă, ori poate să se demodeze în scurt timp și să dispară. Unii termeni pot reprezenta simple cazuri de *hapax legomenon* (sau *efemeride* lexicale – ori ceea ce englezii numesc *nonce words*)², de exemplu, *a involva* (apud Dimitrescu 1995), alții pot ieși din uz într-o măsură mai mică sau mai mare, de exemplu, *highball* “a long iced drink consisting of a spirit base with water, soda water, etc.” (COLL), *trenci(cot)* / *trench(coat)*, *toast* „pâine prăjită”, *high life*, *contradans* etc.; cuvinte cum sunt *cafeteria*, *jerseu*, *dungarees*, *highball*, *king size* sunt, într-o măsură destul de însemnată, itemuri „istorice” ale vocabularului limbii române contemporane,

¹ De fapt, însuși termenul *etimologie* înseamnă... etimologic „căutarea adevărului”, având la bază cuvântul grecesc *etumon* „sens originar, fundamental”, „adevăratul sens (al unui cuvânt)” < gr. *etumos* „adevărat, real”.

² Definiția de dicționar a termenului *nonce word* este: “a word coined for a single occasion” (COLL), “A word occurring, invented, or used just for a particular occasion” (*The American Heritage Dictionary*).

și chiar termenii *flanel(ă)* și *sveter* sunt considerați învechiți de majoritatea tinerei generații.

Nu ar fi nimic de obiectat – ca principiu general – în legătură cu un cuvânt cum este adj. *detrimental*... cu singura rezervă că astfel de itemuri NU fac (încă) parte din lexicul românesc! Fără dubiu, se poate spune despre astfel de cuvinte că vin să completeze din punct de vedere structural lacune lexicale (virtuale), practic în același mod în care, în prolificul – și pletoricul – sistem al derivării românești cu sufixul *-ist*, termenul *alcoolist* (folosit familiar / argotizant) ar putea fi privit ca fiind justificat, prin analogie cu termeni ca *acuarelist*, *botanist*, *chimist*, etc., dar și cu termenii mai recentți *animaționist*, *heirupist*, *manelist*, *tablierist*, *telenovelist*, *topist*, ori chiar *carmolist*, *îfosist*, *plopist*, *pe-afarist*, *sclemberist*, *westernist*!

Să aruncăm o privire asupra unor termeni – majoritatea lor reprezentând cazuri de calc lexical – care au primit „certificatul” de încetățenire în limbă prin simplul fapt că se bucură de o frecvență relativ mare în mass-media și / sau în traduceri (mai mult sau mai puțin „autorizate”): *a pretinde (că...)*, „a se preface”, *a realiza (că...)*, *a implementa*, *națiune* „țară, popor”, *contraproductiv*, *alternativă* „variantă”, *trend(uri)*, *a performa*, *moped* „motoretă”, *motor* „motocicletă”, *poziție (de manager, etc.)* „post”, *dispută semantică*. Iată numai câteva fragmente ilustrative excerptate din presa ultimilor ani: „În zece ani, *conexiunile* (...) între cele două țări vor fi foarte puternice (...)” („Formula As”, nr. 690 / 31.10-7.11 2005, p. 24); „A *ales* să locuiască aici fiindcă e foarte aproape de mormântul mătușii (...)” („Formula As”, nr. 690 / 31.10-7.11 2005, p. 18).

Următoarele cuvinte aparțin în mod sigur categoriei de termeni care (încă) se mai pot numi barbarisme semantice: *determinare* (de exemplu, „*determinarea* României de a contribui la noua arhitectură europeană”), în loc de „hotărârea”, *determinat*, în loc de „decis, hotărât”, *dramatic*, în loc de „puternic, grav, intens, masiv”, *gradual*, în loc de „treptat, gradat”, *incidental* (adv.), în loc de „în treacăt fie spus”, *ocasional* (adv.), în loc de „din când în când, uneori”, *provocare*, în loc de „problemă dificilă / spinoasă”, *sever*, în loc de „grav, serios, dur” etc.

Termeni ca *a itemiza*, *a customiza*, *customizare*, *a randomiza*, *a prioritiza* mai au, suntem convinși, destul de mult până la o (posibilă) asimilare de către limba română. Pe de altă parte, cuvinte precum *a poziționa*, *letal*, *oportunitate* ar putea avea soarta fericită a mai vechiului neologism lexical *a realiza* [*< to realize* “to comprehend completely or correctly” (*The American Heritage Dictionary*)], care pare să fi intrat – cu „drept de cetate” deplin – atât în vocabularul limbii franceze, cât și în al limbii române, ori a lui *design* pentru *proiectare*; și alte cuvinte de aceeași sorginte sunt pe cale să pătrundă în lexicul limbii noastre, ca de pildă *detrimental*, *trekking*, *trekker*, *clasifica* / *clasificat*: „care au fost elementele care au stat la baza unor afirmații atât de grave ale președintelui, care este realitatea și, nu în ultimă instanță, care este fluxul normal al informațiilor *clasificate* între principalele instituții ale statului” („Cronica Română”, 13 august 2005).

În context, opinăm că grupul cel mai interesant de anglicisme (în sensul cel mai larg al termenului) intrate în limba română este reprezentat de rădăcinile latine (termeni mai vechi) *recirculate* / *reintroduse* de afluxul lexical anglo-american (mai) recent; despre unele se poate spune că s-au „anglizat” în acest proces. Lista acestor termeni reintroduși în limba română ar putea fi destul de lungă: „Sub *umbrella* demonizării asociate termenului „represiune” – inițiată de comuniști (...) – uităm că represiunea este

una din funcțiile firești ale statului, chiar dacă nu-i cea mai simpatică dintre ele!” (*Evanghelia după Eugen (II)*, în „Cronica Română”, 18 iunie 2005); „Când veți primi acest plic, *asigurați-vă* că veți citi și veți urma întocmai instrucțiunile pe care le conține...”; „Vă invit (...) *să includeți* opțiunea dumneavoastră în plicul de răspuns împreună cu cele patru cecuri roz...” (dintr-un formular-tip conținând corespondență cu editura *Reader's Digest Romania*) etc. În acest fel, unor termeni foarte familiari li se poate „da o nouă viață”: cf. statutul lexical mai recent al cuvântului *academic* (funcționând atât ca substantiv, cât și ca adjectiv) sau „noua formă” adoptată de subst. *artefact*; uneori, evoluția lingvistică recentă poate fi detectată în contexte frazeologice sau chiar sintactice, de exemplu, (*operațiune*) *chirurgicală*, *dispută semantică* (cf. *semantic argument*), „*la acest moment*” (cf. engl. *at this moment in time*), „*Negocierile între sindicaliști și patronat sunt în toi*” etc.

Mai mult, se poate ilustra în mod fericit influența *culturală* nu numai prin procesul de extensie și / sau specializare suferit de sensul unor cuvinte, de exemplu, amer. *administration* “(often cap.) *Chiefly U.S. the political executive, esp. of the U.S.; the government*” (COLL), ori termeni precum *coroner*, *attorney general*, ci și prin intermediul numărului crescând de expresii, aparținând culturii și civilizației anglo-americe, care au fost traduse și „naturalizate” în românește (de exemplu, din *Dicționar de citate și locuțiuni străine* de Barbu Marian, Editura Garamond, București, 1994): „*Un cal! Un cal! Regatul meu pentru un cal!*” – William Shakespeare, *Richard al treilea*, V, 4 [1592]; *Întreaga lume e o scenă, / Bărbați, femei, toți nu-s decât actori* – William Shakespeare, *Cum vă place*, II, 7, [1599]; „*Devreme-n picioare, devreme în pat / Te fac sănătos, înțelept și bogat*” – Benjamin Franklin (1706-1790), *Maxim's Prefixed Poor Richard's Almanack* (1795). „*Cunoașterea (însăși) este putere*”. – Francis Bacon, *Meditationes sacrae* (1597); „*Ultimul, dar nu cel din urmă*” – W. Shakespeare, *Regele Lear*, I, 1. „*Mult zgomot pentru nimic*” – William Shakespeare, *Mult zgomot pentru nimic; SOS* „*Salvați sufletele noastre! / Salvați-ne sufletele!*”; „*E ceva putred în Danemarca.*” – W. Shakespeare, *Hamlet*, Actul I, scena 4; „*Omul potrivit la locul potrivit*”. – A. H. Layards (1817-1894), dintr-un discurs rostit în Camera Comunelor; „*Timpul e bani*” – Benjamin Franklin, din *Advice to a Young Tradesman Written Anno 1748*; „*A fi sau a nu fi: iată întrebarea.*” – William Shakespeare, *Hamlet*, Actul III, scena 1; „*A greși e omenesc, a ierta dumnezeiesc!*” – Alexander Pope, *An Essay on Criticism*.

Influențele lexicale pot să-și aibă sursa adeseori în menționarea unor chestiuni de natură politică sau culturală, la care românul de rând are acces prin contactul (zilnic) cu limbajul ziariștilor – și, în general, al mass-media: „Guvernarea cu care republicanii împing înaintea procedura de *impeachment* în Senat nu și-a găsit (...) un vârf de lance la fel de redutabil în Congres, în cadrul dezbaterilor prilejuite de Mesajul anual al președintelui” (*Starea Națiunii, avantaj serviciu față de impeachment*, în „Lumea”, nr. 2 (70) /1999); „Fapt este că, în iunie 1944, când trupele americane au debarcat în Europa, militarii «*Unchiului Sam*» au constatat că *Jeep*-urile, camioanele și tancurile pe care le foloseau (...) se aflau și în dotarea inamicului” (*General Motors și Ford au alimentat mașina de război nazistă*, în „Lumea”, nr. 2 (70) /1999); „Aici vii să înveți să călărești, să ascuți poveștile Oituzului, să te relaxezi într-unul dintre puținele *ranch*-uri autentice din România” (*Pensiunea cu cai mulți*, în „Formula As”, nr. 690, 31 oct.-7 nov. 2005) etc.

3. Din nefericire, destul de mulți dintre termenii care sunt „reintroduși” pe această cale nu sunt conformi cu mai vechile sensuri avute de cuvintele respective în limba română – prin urmare, ei constituie cazuri frapante de uzurpare de sens; să se compare, de pildă, pe de o parte: „În Internaționala Socialistă *versatilitatea* cameleonică a lui Blair a făcut școală. (...) De câțeva vreme, social-democrația europeană, stimulată de *versatilizmul* lui Blair, caută, împreună cu el, «A Patra Cale»” (*Ultima aventură electorală a Cameleonului Triumfător*, în „Cronica Română”, 4 mai 2005); „«Eu nu pot să uit că din fostul PCR a ieșit un individ atât de *versatil* și de uns cu toate alifiile pe cât este acest Iliescu», spune Păvălucă.” (*Păvălucă – un „golan” absolut onorabil*, în „România liberă”, 22 sept. 2004); și, pe de altă parte: „Importatorul Ssangyong în România (...) s-a gândit că în această vară toridă cei care vor să-și petreacă concediul pe litoral (...) pot să-și ușureze viața prin achiziționarea unui MPV deosebit de *versatil*, care dispune de un spațiu interior foarte mare” (*Coreeni în concediu – Ssangyong Rodius, o mașină de vacanță*, în „Cronica Română”, 6 august 2005).

În mod asemănător, „moda” marcată de o serie de cuvinte (care pot fi asimilate categoriei de termeni numiți în limba engleză *buzzwords*)³ de origine anglo-americană pătrunse în vocabularul neologic recent al românei actuale constituie o realitate izbitoare – de exemplu „(...) după o misiune extrem de complexă și dificilă, urmată de amănări repetate, emoții prelungite și suspans maxim și încheiată cu o aterizare cu *locația* schimbată și de o precizie temporală și spațială de natură cosmică, naveta Discovery a revenit pe Terra” (*Scrisoarea săptămânii – Între „andocare” și „samarizare”...*, în „Adevărul”, nr. 4721, 7 sept. 2005); „Ministrul Turismului zice că, deocamdată, *locația* Dracula Park este «acolo unde s-a stabilit», adică stați liniștiți la locurile voastre (...), că filmul n-a ajuns la The End. (...) Oricum, chiar dacă *locația* parcului se schimbă sau nu, întârzierea sau anularea proiectului înseamnă miliarde și miliarde de lei cheltuiți aiurea” (*Vampirul mai scoate o mână din coșciug*, în „Adevărul”, nr. 3739, 2 iulie 2002); „Dolores Benezic, Creierile, sportivii, orfanii, țiganii, lenea, Dracula, turismul. Ce scoatem în față ca să ne definim *brandul*, adică marca națională? (...) *Brandul* unei națiuni se naște în timp și costă enorm” („Cotidianul”, 12 oct. 2005) etc.

În acest context, ar trebui adăugat faptul că, fără nici o îndoială, majoritatea *traducerilor* sunt, din păcate, deficitare în ceea ce privește proprietatea semantică a termenilor folosiți: de exemplu, într-un film documentar care prezenta perioada primelor cruciade (la TVR2), subtitrarea vorbea despre „(Lacul) *Tiberias*”, în loc de „*Tiberiada* / lacul *Tiberiadei*”, „(orașul) *Tyre*” în loc de „(orașul/cetatea) *Tir*”, iar „the French” era tradus ca „francii” (deși epoca la care se făcea referire era sfârșitul sec. al XIII-lea). O mulțime de copii români folosesc acum, în mod curent, exprimarea „Sincer!” (în loc de „Pe cuvânt!”, „Pe onoarea / cinstea mea!” ori „Vorbesc serios!”), imitând, fără doar și poate, engl. “Honest!”, care apare atât de frecvent în dialogul din desenele animate difuzate de posturile de televiziune. Uneori pot fi auziți sau citați chiar și termeni precum *confuzat* / *confuzionat*, iar multe etichete de produse alimentare îi informează pe utilizatori că produsele respective nu conțin conservanți, în grotesca formulare anglo-română „produs fără *prezervative*” (cf. engl. *preservatives* “something that preserves or

³ Termenul *buzzword* este definit de dicționarele limbii engleze ca: “(Informal) A word, often originating in a particular jargon, that becomes a vogue word in the community as a whole or among a particular group” (COLL), “A usually important-sounding word or phrase connected with a specialized field or group that is used primarily to impress laypersons” (*The American Heritage Dictionary*).

tends to preserve, esp. a chemical added to foods to inhibit decomposition” (COLL). Câteodată, traducerile pot „reintroduce” cuvinte (mai degrabă rare), cum ar fi *preconcepție* (cf. engl. *preconception* “1. an idea or opinion formed beforehand. 2. a bias; prejudice” (COLL), în loc de *prejudecată*: „Cu care, cum spuneam, *preconcepțiile* despre el făceau casă bună” („Magazin Istoric”, nov. 2005, p. 23).

Alteori, uzul impropriu poate determina apariția ambiguității, de exemplu: „Top șoc 1. COZMIN GUȘĂ, secretar general al PSD, care, călcând pe urmele lui Ion Solcanu din 1996, a declarat că partidul se simte *determinat* pentru o guvernare de cel puțin 8 ani” (*Extemporalul de sâmbătă*, în „Adevărul” nr. 3553, 17 nov. 2001); „Dacă ar fi să mă angajezi tu acum, mă interesează ce audiență avem, ce *locație* și ce spațiu” (*Șuetă la o cafea – Nu sunt stripper (...) – explică diferența între strip-tease și coregrafie Cornelius Păsat, conducătorul unei trupe de băieți frumoși care dansează în privat pentru 1.000 de euro*, în „Adevărul”, nr. 4569, 12 martie 2005). În alte cazuri, folosirea incorectă a unor astfel de termeni duce la exprimări pleonastice, de exemplu: „În mod evident o persoană care se naște și care trăiește în America de Nord nu are aceleași *oportunități și șanse* în viață ca una care locuiește în Africa” (*Diviziunea digitală – o problemă globală*, în „Adevărul”, nr. 4727, 14 sept. 2005).

Ceea ce suntem convingși (cu destul – și îndreptățit – optimism) că reprezintă rezultatul fericit al aspectului normativ al studiilor de lingvistică din domeniul lexical este pur și simplu rodul eforturilor de a evita construcții stângace și / sau echivoce precum cele mai sus citate.

Bibliografie

- Andrei, Nicolae, *Dicționar etimologic de termeni științifici*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1987.
- Avram, Mioara, *Anglicismele în limba română actuală*, București, Editura Academiei Române, 1997.
- Avram, Mioara, *Cuvintele limbii române între corect și incorect*, Chișinău, Editura Cartier, 2001.
- Bantaș, Andrei, *A Bird's Eye-View of English Influences upon the Romanian Lexis*, București, 1980.
- Băncilă, Florica, Chițoran, Dumitru, *The English Element in Contemporary Romanian*, in *The English Element in European Languages*, vol. 2, edited by Rudolf Filipovic, Zagreb, 1982, p. 378-417.
- Bryson, Bill, *Mother Tongue – The English Language*, London, Penguin Books, 1998.
- COLL = *Collins English Dictionary and Thesaurus*, © HarperCollins Publishers, 1992.
- Crystal, David, *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*, Blackwell Publishers, UK, 1978.
- Crystal, David, *Linguistics*, Harmondsworth, Penguin Books, 1990.
- *** *Dicționar enciclopedic*, vol. I, vol. II (1996), vol. III (1999), vol. IV (2001), București, Editura Enciclopedică, 1993.
- DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Editura Univers enciclopedic, 1998.
- Dimitrescu, Florica, *Dinamica lexicului românesc*, Cluj, Editura Clusium, 1995.
- Graur, Alexandru, *Neologismele*, in *Revista Fundațiilor Regale*, 8/1937.
- Guilbert, Louis, *La créativité lexicale*, Paris, Librairie Larousse, 1975.
- Hristea, Theodor (coordonator), *Sinteze de limba română* (ediția a III-a), București, Editura Albatros, 1984.
- Hristea, Theodor, *Împrumuturile neologice ca sursă a sinonimiei*, in *LLR*, 4/1981, p. 4-8.

- Hristea, Theodor, *Observații asupra folosirii neologismelor în limba română contemporană*, în *Limbă și literatură*, 4 / 1972, p. 591-605
- Lenoble-Pinson, Michèle, *Anglicismes et substituts français*, Paris, Editions Duculot, 1991
- LONGMAN = *Longman's Dictionary of Contemporary English*, Harlow, Longman House, 1995.
- MDN = Marcu, Florin, *Marele dicționar de neologisme*, București, Editura Saeculum I.O., 2000.
- Marian, Barbu, *Dicționar de citate și locuțiuni străine*, București, Editura Garamond, 1994.
- Potter, Simeon, *Our Language*, Penguin Books, 1990
- Rey-Debove, Josette, Gagnon, Gilberte, *Dictionnaire des Anglicismes – les mots anglais et américains en français*, Paris, Le Robert, 1980.
- Sapir, Edward, *Language. An Introduction to the Study of Speech*, New York, Harcourt, Brace, 1949.
- Stoichițoiu, Adriana, *Împrumuturi necesare, împrumuturi „de lux”*, în *Dimineața*, 101 / 1991 și 111 / 1991.
- Stoichițoiu, Adriana, *A Functional Approach to the Study of Recent English Borrowings in Romanian*, în *Analele Universității București, Limba și literatura română*, vol. XXXV, 1986, p. 84-92.
- Stoichițoiu-Ichim, Adriana, *„Romgleza”: opțiune personală sau efect al globalizării?*, în *Identitate românească și integritate europeană. Probleme și perspective*, București, Editura *Ars Docendi*, 2003, p. 95-105
- Stoichițoiu-Ichim, Adriana, *Anglomania – o formă de snobism lingvistic*, în *Comunicările Hyperion*, vol. II, București, Editura *Hyperion XXI*, 1993, p. 270-280
- Stoichițoiu-Ichim, Adriana, *Împrumuturi „necesare” și împrumuturi „de lux” în limbajul publicistic actual*, în *Comunicările Hyperion*, vol. I, București, Editura *Hyperion XXI*, 1992, p. 169-176.
- Stoichițoiu-Ichim, Adriana, *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică, influențe, creativitate*, București, Editura *ALL*, 2001.
- Ștefănescu, Ariadna, *Un dicționar al anglicismelor europene*, în *Identitate românească și integritate europeană. Probleme și perspective*, București, Editura *Ars Docendi*, 2003, p. 173-181.
- The American Heritage Dictionary*, third edition, 2000.
- The New Oxford Dictionary of English*, Oxford University Press, 2001.
- The Wordsworth Dictionary of English Usage*, Wordsworth Editions Limited, 1995.
- Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language*, New York / Avenel, Gramercy Books, 1994.
- Zugun, Petru, *Între atitudine antineologică și realitate lingvistică*, în *Limbă și literatură*, I / 1998 (anul XLII), p. 36-39.

Presă românească recentă: „Adevărul”, „România liberă”, „Național”, „Evenimentul zilei”, „Ziua”, „Jurnalul național”, „Argeșul”, „Curierul zilei”, „Ziarul Financiar”, „Ziarul de azi”, „Formula As”, „Dilema”, „România literară”, „Academia Cațavencu”, „România Mare”, „Magazin”, „Pro-Sport Magazin”, „Info Autoturism”, etc.

The “Vogue” of the English Lexical Influx: Adaptation vs. Laxity

The present paper starts from some of the problems posed by the profuse English lexical influx in contemporary Romanian, as displayed in the language of today's press (though not necessarily by journalese). The main remarks we have made as far as the lexicological pool circumscribed by the Romanian media is concerned primarily address the puzzling abundance and variety in use, which more often than not is at loggerheads with normative tenets. Most cases

of lexical or stylistic improprieties are actually due (avowedly or not) to translation from English, whose often infelicitous results are the very opposite of form adaptation proper. The extent to which such “irregular” coinages comply with the norms relating to form specific to contemporary Romanian must not verge on old-fashioned, “purist” normative (i.e. either prescriptive or proscriptive) attitudes, nor should lexical usage succumb to dissolving laxity, which could imperil the very system of the language.

Universitatea din Pitești
România